

A tanulmányok ennél fogva elég heterogének, ugyanakkor éppen ezáltal tükrözik azt a kötet szerkesztője által is hangsúlyozott tényt, hogy ma a történeti nyelvtudománynak nincsenek igazán szilárd elméleti alapjai, ugyanakkor semmiképpen nem tekinthető stagnáló diszciplínának sem: a művelői igen sokféle induktív és deduktív módszerrel és elméleti megközelítésmóddal próbálják megújítani a sokak által korábban már kicsit avított kikiáltott irányzatot. A tanulmányok szövege után következő, többnyire meglehetősen részletes, nem csupán a valóban hivatkozott munkákat feltüntető irodalomjegyzékek lehetővé teszik az egyes témakörökben való részletesebb elmélyülést is.

FORGÁCS TAMÁS

Németh Boglárka, *Az aspektus a magyar nyelvben*

Különös tekintettel a statikusságra

Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 144. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2012. 187 lap

1. Noha az aspektus mint nyelvészeti terminus csak a 19. század derekán bukkan fel, a szláv nyelvek tanulmányozásának kontextusában, az aspektus jelensége iránti érdeklődés – kisebb-nagyobb intenzitással és spektrumban – gyakorlatilag már a szanszkrit grammatikusoktól folyamatosnak mondható. A 20. századi nyelvészetben azonban az aspektuskutatás nem tartozott a népszerű kutatási területek közé, legalábbis a 70-es évek elejéig, amikor HENK VERKUYL munkája nyomán (VERKUYL 1972) a mondataspektus és az aspektus kompozicionalitásának fogalma felmerült, és ezáltal az aspektuskutatás olyan nyelvekre is kiterjeszhetővé vált, amelyekben (ellentétben a szláv nyelvekkel) az aspektus nem/nem csak az ige morfológiájában jut kifejezésre.

A mai aspektuskutatásnak azonban van egy másik gyökere is amellet, ami a szláv nyelvek kutatásából ered. Ez ZENO VENDLER 1967-es munkájára nyúlik vissza. VENDLER ugyan soha nem tekintette munkáját aspektológiának, és osztályozása nem is aspektuselmélet, hanem valójában az arisztotelészi kategóriákhoz visszanyúlva állapít meg szituációtípusokat (egyfelől atelikus állapotokat és cselekvéseket, másfelől telikus eredményeket és teljesítményeket), és az ezeket leíró angol igék viselkedését teszteli, mégis munkája jelentős hatást gyakorolt a későbbi aspektuskutatásra. Ez a két („keleti” és „nyugati”) vonal abban is különbözik, hogy alapvetően az aspektus más-más vonatkozásaira vannak kiélezve: a szláv nyelvek morfológiailag kódolt aspektuális jelentése főként az ún. nézőponti aspektust exponálja, a vendleri hagyományból pedig elsősorban az ún. szituációs aspektusra fókuszáló vizsgálatok nőttek ki. E két hagyomány egyesítése SMITH (1991)-re megy vissza, aki egy kétszintű aspektuselméletet vázol, melyben a szituációs aspektus és a nézőponti aspektus kategóriáival operál.

A magyar aspektológiában SMITH (1991) hatására és csak a közelmúltban történt meg az a fordulat, melyben e két tradíció (a szláv és a vendleri) egymásra talál. A magyar leíró nyelvészeti kutatásokban ugyanis az aspektológia sokáig elhanyagolt területnek számított, és legfennebb az igekötők osztálya kapcsán merültek fel aspektológiai vonatkozású kutatási problémák (WACHA BALÁZS 1978-as disszertációja az első kísérlet a magyar aspektus leírás-

sára, mely alapvetően a szláv hagyományra épül). Noha nagyban alapoz a nemzetközi szakirodalom egyéb munkáira is, SMITH kétszintű aspektuselméletének módosított változata szolgál elméleti keretül NÉMETH BOGLÁRKÁNAK is „Az aspektus a magyar nyelvben. Különös tekintettel a statikusságra” c. munkájában, mely doktori disszertációjának könyvváltozata.

A kötetben összegzett kutatás két fő elméleti kérdés köré szerveződik: a magyar aspektusrendszer kétszintű modellezése és a statikussággal kapcsolatos problémák köré. Ennek megfelelően a kötet egyik részét a releváns nemzetközi és magyar aspektológiai irodalom áttekintése és elemzése teszi ki (13–110), a második felében SMITH kétszintű modelljének módosított változatát applikálja a magyar aspektusrendszerbeli statikusság vizsgálatára (111–80). Meglátásai, következtetései azonban nemcsak a magyar aspektusrendszer szempontjából, hanem az általános aspektuselméletek tekintetében is sok újdonságot tartalmaznak.

2. A kötet második fejezetében vázolt általános aspektológiai keret első, „Aspektuselméleti áttekintés” c. része a nemzetközi szakirodalom leggyakrabban hivatkozott elméleteinek áttekintését nyújtja (14–63), a második rész (Az aspektualitás szintjei, rendszere és jelölése, 63–76) ezek tanulságaira is építve vázol fel egy elméleti keretet a magyar aspektusrendszer kategóriáinak és szegmenseinek meghatározásához. Az utolsó fél évszázad nemzetközileg meghatározó szakirodalmát tárgyalva a szerző nemcsak kitűnő kritikai érzékről tesz tanúbizonyságot, rámutatva az egyes elméletek hiányosságaira (s ezzel párhuzamosan azokra az eredményekre is, amelyeket saját elméleti keretébe be tud illeszteni), hanem az elméletek sokaságából származó terminológiai sokszínűséghez, valamint a szakirodalom számos, többé vagy kevésbé elnagyolt megfogalmazásához is a fogalmi tisztázásra való törekvés jegyében nyúl. A néhol radikálisan különböző megközelítéseket a szerző kronologikus rendben tárgyalja (noha egy tematikus – logikai, szintaktikai, szemantikai, tipológiai – megközelítésnek is meglettek volna az előnyei). Bár több kritikus megjegyzést tesz, nem adja részletes kritikai elemzését a tárgyalt elméleteknek – ez nyilván a monográfia keretein messze túlmutatna. Az áttekintés VENDLER 1967-es munkájával indít, őt követi COMRIE, akinek sokat idézett 1976-os monográfiája a szláv aspektológia hatását mutatja, ennél fogva korábban nem sok hatása volt a nyugati nyelvészeti hagyományra, viszont alapvetően COMRIE (1976)-ra alapoz DAHL tipológiai megközelítésű aspektológiai munkája (DAHL 1985). Az igazi áttörést DOWTY hozza (és egyáltalán a formális szemantika megjelenése). DOWTY a vendleri eseményosztályokat összekapcsolja az aspektussal, és ezekhez az aspektuális osztályokhoz aztán formális leírást is rendel (vö. DOWTY 1979, 1986). SMITH már említett 1991-es munkája, valamint TENNY (1994), BOLAND (2006) és LEVIN–RAPPAPORT (2005) a szintaktikai, KLEIN (1994) intervallumszemantikai, MICHAELIS (2002), BORIK–REINHART (2004) és VERKUYL (2005) pedig az aspektus lexikális megközelítésre vállalkoznak. Végül RAPPAPORT (2008) a szintaktikai és lexikális megközelítést ötvözi azáltal, hogy az aspektust ugyan szintaktikai szempontból vizsgálja, de arra keres választ, hogy milyen lexikális szemantikai jegyek projektálódnak a szintaxisba. A kötetnek az itt felsorolt munkákkal foglalkozó alfejezetei specifikálják és részletesen tárgyalják a nyelvelméleti szempontból legproblematisabb aspektuális kérdéseket. Az áttekintésekben kiemelt hangsúly esik az egyes elméletek azon összetevőire, amelyeket később a szerző saját elméletébe integrál. Efelől nézve úgy tűnik, hogy (1) a minden meghatározó jelentőségű, újszerű aspektuselméleti munka számbavételének (akár van annak jelentősebb utóélete, akár nincs), illetve (2) a csak a szerző által felvázolt aspektuselméleti keret szempontjából releváns munkák

tárgyalásának dilemmájában NÉMETH BOGLÁRKA az előbbi utat választotta, ezáltal koherens szintézisét és éleslátó kritikáját nyújtva a korszak jelentős aspektuselméleteinek, némelykor ennek a szerző munkája felől nézett funkciótlansága árán is.

Az összehasonlító vizsgálat alapján a témával kapcsolatos legfontosabb feladatokként NÉMETH BOGLÁRKA az aspektualitás meghatározását, kategóriáinak és szegmenseinek behatárolását, a szegmensek egymáshoz való viszonyának modellezését, a kompozicionalitás jelenségkörének tisztázását, valamint a tárgyalt elméletek általános alkalmazhatóságának ellenőrzését és kiterjesztését nevezi meg, s mindezt oly módon igyekszik megvalósítani, hogy az olyan – aspektualitás szempontjából különleges – nyelvek jelenségeit is lefedhessék, mint a magyar. A szerző összefoglalja az aspektualitás szintjeit, valamint az aspektuális rendszert, és felvet néhány új és érdekes szempontot. Ez a rész néhány kritikai megjegyzést is tartalmaz az előző részekben tárgyalt aspektusmegközelítésekre vonatkozóan, valamint néhány korábbi szakirodalmi javaslatot is integrál, megmutatván, hogy olyan radikálisan különböző megközelítések is, mint pl. BOLAND (2006), KLEIN (1994) vagy BORIK–REINHART (2004) kombinálhatók úgy, hogy a nézőponti aspektus egy koherens leírását eredményezzék.

A magyarra kidolgozandó aspektuselméleti keret szempontjából a tárgyalt elméletek közül kiemelt fontosságú SMITH (1991) már említett kétszintű aspektuselmélete, mely az aspektualitás két, egymástól független szegmenseként mutatja be a nézőponti és a szituációs aspektus rendszereit. Az elmélet számos hozadékkal jár: egyrészt világosan jelzi a kétféle aspektualitás megkülönböztetésének szükségességét, másrészt a kategóriák általános leírásakor is lényeges szabályszerűségeket fogalmaz meg, ugyanakkor a szegmensek egymástól való függetlensége, illetve az elméleten belüli szükségszerűségként megkonstruált semleges nézőponti aspektus feltételezése az adatok és a későbbi irodalom által kiemelt ellenérvek alapján nem tartható. NÉMETH BOGLÁRKA a SMITH-féle kétszintű aspektuselmélet módosításának mintaszerű és meggyőző indoklását adja. Az 1.2. alfejezetben megfogalmazott észrevételei alapján a nyelvspecifikus, vagyis a csak bizonyos nyelvekben létező nézőponti aspektus szegmensét nem tekinti a szituációs aspektustól függetleníthető rendszernek, hanem a két szegmens között egy specifikus hierarchikus viszonyt tételez, megállapítva, hogy egyrészt csak az utóbbi kategória univerzális, másrészt pedig a nézőponti kategóriák, melyek gyakran megváltoztatják a predikátumok kiinduló szituációs aspektusát, minden esetben értelmezhetők a szituációs aspektus szintjén is. Vagyis az aspektuális jelenségek vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül a nézőponti aspektus szituációs aspektust befolyásoló szerepe, illetve a két részrendszer működésének érintkezése. Elméletében ezért NÉMETH BOGLÁRKA a szituációs aspektus kompozicionalitása kapcsán a nézőponti kategóriákat e kompozicionális kódolás fontos tényezőiként nevezi meg, kitérve az egyes nézőponti aspektusok várható szituációs aspektusbeli szerepére is. A szituációs aspektus alapvető osztályait a [+Dinamikus] és [+Telikus] jegyek segítségével tartja elhatárolhatóknak, mely jegyek kombinációi az események [+Telikus, +Dinamikus], folyamatok [–Telikus, +Dinamikus] és állapotok [–Telikus, –Dinamikus] alapkategóriáit eredményezik. A nézőponti kategóriák ezzel szemben általában valamilyen grammatikai eszköz formájában jelöltek (morfológiai elem, perifrastikus kifejezés), és szerepük nem más, mint lehetővé tenni az adott predikátumhoz rendelt eseményszerkezet valamely szakaszának (vagy az esemény kvantifikációs jegyei által meghatározott szakasznak) a fókuszba helyezését, ami által a fókuszba helyezett eseményszakasz elérhetővé válik a szemantikai értelmezés számára.

A fejezet egy megvilágító erejű diszkusszióval ér véget a két aspektuális szintről, a nézőponti aspektusnak a szituációs aspektusra való hatásáról, valamint a kompozicionalitás kérdéséről, melyet korábbi munkák csak a predikátum argumentumai és adjunktumai kapcsán tárgyaltak, míg NÉMETH BOGLÁRKA ezt a nézőponti aspektusra is kiterjeszti.

A kétszintű aspektuselmélet és az aspektus kompozicionalitása kapcsán levont tömör következtetései jelentős elméleti kontribúciónak számítanak az aspektuselmülethez, még akkor is, ha sok ponton további kidolgozásra várnak.

3. Az általános kérdések vizsgálata után, a második alfejezetben (*A magyar aspektusrendszer*, 78–110) a szerző áttér a magyar aspektusrendszer tárgyalására, ehhez, valamint a bevezetett kétszintű aspektusértelmezés magyar nyelvre való alkalmazásához a magyar nyelvbéli aspektualitásra, aspektusra vonatkozó szakirodalomból is számos szerző álláspontját használja fel (WACHA 1976, 1989, 2001; PETE 1986, 1994; KIEFER 1992, 1996, 2006, 2007; KIEFER–GYURIS 2008; CSIRMAZ 2006). Az elemző ismertetés szem előtt tartja a logikai szemantikával kapcsolatot tartó strukturális nyelvészeti műhelyek munkáját, de kitekint a korábbi és más módszertani megközelítést tükröző újabb irodalomra is, noha a tárgyalt munkák esetenként legfennebb terminológiában hoznak újat, vagy nagy volumenű empirikus anyag szolgáltatása a fő érdemük. SMITH kétszintű aspektuselméletének a magyarra való alkalmazása CSIRMAZ (2006)-ban jelenik meg, de NÉMETHtel szemben CSIRMAZ a szituációs és nézőponti aspektust egymástól függetlennek tartja.

NÉMETH BOGLÁRKA a magyarra vonatkozóan a szituációs aspektus három – korántsem homogén – alapkategóriájaként az események, folyamatok és állapotok kategóriáját fogadja el, és különös hangsúlyt helyez a magyar nézőponti kategóriák szerepének vizsgálatára a szituációs aspektus kompozicionális kódolásában. A magyar nézőponti kategóriák felsorolásakor öt nézőponti kategóriát különít el, melyek mondat szinten nyernek kifejezést, mondat szerkezeti sémával és/vagy intonációs mintával, koerziós művelettel vagy specifikus szerkezetípussal. Ez az öt kategória a progresszív, a rezultatívum és a kvázi-perfektum preaspektuális kategóriája, valamint az egzisztenciális és a habituális aspektus. A felsorolt öt kategória legfontosabb formai jellegzetességeinek ismertetésére és a szituációs aspektus szempontjából betöltött szerepükre külön alrészek térnek ki, melyek során a szerző több ponton is rámutat a szokásos nyelvi tesztek alkalmatlanságára, és arra a következtetésre jut, hogy a progresszív és a habituális aspektus komplex folyamatpredikátumot, az egzisztenciális és a kvázi-perfektum komplex eseménypredikátumot, a rezultatívum pedig komplex állapotpredikátumot eredményez. Az, hogy a rezultatívum kompozicionálisan kódolt (származtatott) állapot, a monográfia egyik fontos és újszerű megállapítása, amit a szerző megfelelő érvekkel támaszt alá.

Összességében a kötet II. fejezete nemcsak alapos áttekintését adja az elemzés szempontjából releváns, különböző aspektuselméleti kereteknek, de egyúttal új meglátásokkal járul hozzá a magyar aspektusrendszer leírásához.

4. A III. fejezetben (111–80), az aspektusrendszer modellezésével kapcsolatos kérdések vizsgálata után a statikussággal kapcsolatos problémák kerülnek részletes tárgyalásra. Ez a monográfia legeredetibb része. A statikusság meglehetősen elhanyagolt területe volt az aspektuskutatásnak, és mindezidáig nem született olyan munka (a nemzetközi nyelvtudományban sem), ami az állapotok kérdéskörét részletesen tárgyalta volna. A szakirodalomban

az állapotokat leginkább az eseménytípusok kapcsán emlegették, hol az imperfektívumok alosztályaként, hol önálló aspektuális osztályként. Az állapot aspektus kapcsán felmerülő legfontosabb – és a szakirodalomban sem tisztázott – kérdés tehát magának a statikusságnak a mibenlétére vonatkozik, mivel az állapotpredikátumoknak a folyamatpredikátumoktól való elkülönítése nehezen meghatározható részkritériumok alapján történik. A válasz felé tartó úton ez a fejezet több, inkább ontológiai, mint nyelvészeti kérdést is felvet (igaz-e, hogy az egyik különbség az állapotok és folyamatok között az, hogy az egyik megszakítható, a másik nem; szándékosan cselekvő ágens-e mindig az ágens, aki a világállapot megváltoztatását célozza; lehet-e pusztán nyelvtani fogalmakkal definiálni az állapotokat; stb.), s még ha ezek alapvetően megválaszolatlanok is maradnak, jelzik hogy több, evidenciaként kezelt kiindulópont még tisztázásra vár.

A statikusság jelenségkörének leírásában a szerző a statikusság alapjegyeinek tisztázásával indít. Az adatok vizsgálata és a szakirodalom alapján NÉMETH BOGLÁRKA világosan és meggyőzően mutatja be és jellemzi a statikusság részjegyeiként a homogenitást, a non-alternációt, a non-ágentivitást és az inherens perszisztenciát, továbbá egy jegyhierarchiát állít fel, mely szerint a statikusságot meghatározó fő jegypár komponensei a non-alteráció és az inherens perszisztencia, a non-alterációnak ugyanakkor velejárója az inherens homogenitás, az inherens perszisztencia pedig non-ágentivitást feltételez. A részjegyek lényegét a szerző a következőképpen összegzi: inherens homogenitással jellemezhető egy predikátum, ha a hozzá rendelt eseményszerkezet egynemű, így nem tulajdonítható neki fázisszerkezet; non-alterációval jellemezhető egy predikátum, ha az általa jelölt eseményszerűség nem fejez ki tér-, idő-, mennyiség- vagy minőségbeli változást; non-ágentív egy predikátum, ha alanya nem ágensi szereplő; inherens perszisztencia pedig az olyan eseményszerűségeket jelölő predikátumokra jellemző, amelyek fenntartása nem feltételez erőkifejtést valamely szereplő részéről.

A részjegyek tisztázását követően a szerző az általa pragmatikainak nevezett, az intervallum-szemantikán alapuló tesztekkel (3.2.1) és szemantikai-jólformáltsági tesztekkel (3.2.2) kísérletezik megmutatva, hogy a forgalomban levő tesztípusok nagy része csupán bizonyos jegyek ellenőrzésére alkalmas, így azok nem megfelelőek minden folyamatpredikátum kiszűrésére. A működő statikusságtesztek közé sorolja a progresszív jelentésű *javában* határozószóval való kombináció tesztjét; az *elkezd + inf.* szerkezettípusban való előfordulás tesztjét; a dinamikusságot implikáló módhatározókkal való kombináció tesztjeit; valamint az *ez történt* típusú kifejezésekkel való kombináció pragmatikai tesztjét. Ezek a tesztek a statikusságot jellemző teljes jegykomplexum ellenőrzésére alkalmazhatók, tehát önmagukban elegendők az állapot aspektusú egységek meghatározásához. Ezek mellett azonban felsorakoztat olyan egyoldalú kritériumokat is, amelyek a statikusként való kategorizálásnak csupán szükséges, de nem elégséges feltételeit rögzítik. Egyoldalú dinamikusság-kritériumokként a következőket nevezi meg: az egyszerű jelen idejű alak frekventatív értelmezésének kritériuma; az inherens homogenitás tesztje (az erős oszthatóság kritériuma); a non-alteráció tesztje (a sebességet kifejező adverbiumokkal való kombináció kritériuma); az ágentivitas tesztjei (a *rákényszerít*, *meggyőz* és *rávesz* típusú igékkel való kombináció tesztje); a *szándékosan*, *óvatosan*, *gondosan* módhatározókkal való kombináció; végül az *elkezd*/*folytatja*/*befejezi* a *V + -As(t)* alakú szerkezetekben való előfordulás tesztje.

A statikusság-tesztek ismertetése után a 3.3. rész kitér a pragmatikai-intervallum-szemantikai és a szemantikai-jólformáltsági tesztípusok különbségeire és átfedéseire, valamint

az alternatív állapotértelmezéseket eredményező jegykombinációk kérdésére. Ezek tárgyalásából válik leszűrhetővé, hogy a statikus predikátumok nem alkotnak homogén osztályt, vagyis nem pontosan ugyanazokon a jegyeken osztoznak. Így e jegyek alapján predikátumosztályok felállítása lehetséges. A statikusságtesztek megfogalmazása, pontosítása, és az állapotpredikátumoknak e tesztek segítségével való jellemzése az egyik legjelentősebb hozadéka a monográfiának. Különböző stativitástesztekkel a szerző azt igazolja, hogy a stativitas inkább fokozat kérdése: az állapotpredikátumok különböző fajtái egy prototipikalitási skála mentén helyezkednek el, melynek két végén egyrészt a tiszta állapotpredikátumok vannak (amelyeket mind a négy fent említett részjegy jellemez), másrészt a tiszta folyamatpredikátumok (amelyekre a fenti részjegyek egyike sem jellemző). E két pólus között találjuk azokat a predikátumokat, amelyek a két szélső osztály tulajdonságainak valamilyen kombinációját mutatják, a fenti négy részjegyből egyet, kettőt vagy hármat testesítve meg.

A 3.4. részben a szerző a statikusság új definícióját is megadja, mely szerint: „Statikusként, azaz [–Dinamikus] jegyűként definiálhatók azok a predikátumok, amelyekre együttesen jellemző az inherens homogenitás és a non-alteráció, valamint a non-ágentivitas és az inherens perszisztencia” (144).

5. A statikusság alapkérdéseinek tárgyalását követően az utolsó, 4. alfejezet részletesen tárgyalja az állapot aspektusú predikatív határozói igeneves szerkezettypust, azaz a rezultatívumot (*van/volt/lesz + V-vA*) és annak esemény aspektusú megfelelőjét, a kvázi-perfektum kategóriáját (*lett/lesz + V-vA*). Ezeket a szerző a magyar rezultatív szerkezettypusok két, részben eltérő aspektuális jegyekkel jellemezhető alcsoportjaként mutatja be, és az elemzés során amellet érvel, hogy a magyar rezultatív szerkezettypusok az egyes nyelvekben korlátlanul produktív rezultatív perfektum részleges magyar nyelvi megfelelőinek minősülnek. A monográfia nemcsak aspektuális leírását adja ezeknek, de arra is magyarázattal szolgál, hogy minek köszönhető a magyar rezultatív participiumok korlátozott produktivitása, és az okot a rezultatív tulajdonságban nevezi meg, annak folyamánként kezeli. Ugyanezt nevezi meg a pátienspreferálás okaként is.

A rezultatív szerkezettypusokat NÉMETH BOGLÁRKA előbb a nézőponti aspektus szegmensében vizsgálja rámutatva a kategóriák aspektuális jegyeire és az azokkal összefüggő jelenségekre, majd a szituációs aspektus szegmensében a rezultatívumot olyan operátorként értelmezi, amely esemény aspektusú bemeneti predikátumból statikus kimeneti szerkezetet hoz létre, a kvázi-perfektumot pedig a bemeneti szituációs aspektust változatlanul hagyó nézőponti kategóriaként írja le. A rezultatívum kategóriájának a szituációs aspektus szempontjából kiemelt jelentősége van, mivel kompozicionálisan kódolt, tehát származtatott állapotnak minősül, és a kompozicionálisan jelölt állapotok egyik legproduktívabb magyar nyelvi szerkezettypusának tekinthető. Ez a fejezet is számos új meglátást tartalmaz, amelynek messzeható következményei lehetnek a rezultatív szerkezetek tipológiájára nézve is, és ezeknek a magyarban való leírására vonatkozóan is.

6. Összegzésként azt mondhatjuk, hogy a Tinta Kiadó nyelvészeti segédkönyveinek 144. darabja hiánypótló, alapos munka, mely túlmutat a szakirodalom szintéziséen, és mind empirikus, mind elméleti szempontból jó néhány fontos új meglátást tartalmaz a magyar nyelv aspektuális tulajdonságainak tekintetében. A legjelentősebb innováció az aszimmetrikus kétszintű aspektusmodell következetes alkalmazása a magyar állapotpredikátumok

leírásában, ami jelentős adalék az aspektus általános elméletéhez is. A származtatott állapotok tárgyalása szintén újdonság az aspektuskutatásban, és érdekes tipológiai következményekkel járhat. A módszertani következetességével, meggyőző elemzéseivel, valamint érrendszerének koherenciájával kiemelkedő munka remélhetőleg a téma további tanulmányozásának előmozdítójává válik.

A hivatkozott irodalom

- BOLAND, ANNERIEKE 2006. Tense, Aspect and Quantification. In: Uő, Aspect, tense and modality: Theory, typology, acquisition. Volume I. LOT. Utrecht. 35–66.
- BORIK, OLGA – REINHART, TANYA 2004. Telicity and Perfectivity: Two Independent Systems. In: HUNYADI, LÁSZLÓ – RÁKOSI, GYÖRGY – TÓTH, ENIKŐ szerk., Proceedings of the Eighth Symposium on Logic and Language. Debrecen. 13–34.
- COMRIE, BERNARD 1976. Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems. Cambridge University Press, Cambridge.
- CSIRMAZ ANIKÓ 2006. Particles and a Two Component Theory of Aspect. In: É. KISS KATALIN szerk., Event Structure and the Left Periphery. Studies on Hungarian. Springer, Dordrecht. 107–28.
- DAHL, ÖSTEN 1985. Tense and Aspect Systems. Blackwell, Cambridge MA – Oxford.
- DOWTY, DAVID R. 1979. Word Meaning and Montague Grammar. Reidel, Dordrecht.
- DOWTY, DAVID R. 1986. The Effects of Aspectual Class on the Temporal Structure of Discourse: Semantics or Pragmatics? Linguistics and Philosophy 9: 37–61.
- GYURIS BEÁTA – KIEFER FERENC 2008. Az igék lexikai ábrázolása és az eseményszerkezet. In: KIEFER FERENC szerk., Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete. Akadémiai Kiadó, Bp. 229–67.
- KIEFER FERENC 1992. Az aspektus és a mondat szerkezete. In: KIEFER FERENC szerk., Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan. Akadémiai Kiadó, Bp. 797–884.
- KIEFER FERENC 1996. Az igeaspektus areális-tipológiai szempontból. In: Magyar Nyelv 92: 257–68.
- KIEFER FERENC 2006. Aspektus és akciómínőség – különös tekintettel a magyar nyelvre. Akadémiai Kiadó, Bp.
- KIEFER FERENC 2007. Aspektus, akciómínőség, eseményszerkezet. In: Uő, Jelentélmélet. Második kiadás. Corvina, Bp. 271–99.
- KLEIN, WOLFGANG 1994. Time in Language. Routledge, London.
- LEVIN, BETH – RAPPAPORT HOVAV, MALKA 2005. Change-of-State Verbs: Implications for Theories of Argument Projection. In: ERTESCHIK-SHIR – RAPOPORT, TOVA szerk., The Syntax of Aspect. Deriving Thematic and Aspectual Interpretation. Oxford University Press, New York. 274–86.
- MICHAELIS, LAURA A. 2002. Aspectual Grammar and Past-Time Reference. Routledge, New York.
- PETE ISTVÁN 1986. Az aspektuális jelentés az igei jelentésfajták rendszerében. Néprajz és Nyelvtudomány 29/30: 159–72.
- PETE ISTVÁN 1994. Mondataspektus vagy igeaszemlélet? Magyar Nyelvőr 118: 232–47.
- RAPPAPORT HOVAV, MALKA 2008. Lexicalized meaning and the internal temporal structure of events. In: ROTHSTEIN, SUSAN szerk., Theoretical and Crosslinguistic Approaches to the Semantics of Aspect. Benjamins, Amsterdam. 13–42.
- SMITH, CARLOTA 1991. The Parameter of Aspect. Kluwer, Dordrecht.
- TENNY, CAROL L. 1994. Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface. Kluwer, Dordrecht.
- VENDLER, ZENO 1967. Verbs and Times. Linguistics in Philosophy. Cornell University Press, Ithaca/New York. 97–121.
- VERKUYL, HENK J. 1972. On the Compositional Nature of the Aspects. Reidel, Dordrecht.

- VERKUYL, HENK J. 2005. Aspectual composition: Surveying the ingredients. In: VERKUYL, HENK J. – DE SWART, HENRIETTE – VAN HOUT, ANGELIEK szerk., *Perspectives on Aspect*. Springer, Dordrecht, 19–39.
- WACHA BALÁZS 1976. Az igeaspektusról. *Magyar Nyelv* 72: 59–69.
- WACHA BALÁZS 1989. Az aspektualitás a magyarban, különös tekintettel a folyamatosságra. In: RÁCZ ENDRE szerk., *Fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből*. Tankönyvkiadó, Bp. 219–82.
- WACHA BALÁZS 2001. Időbeliség és aspektualitás a magyarban. *Nyelvtudományi Értekezések* 149. Akadémiai Kiadó, Bp.
- WACHA BALÁZS 1978. Az ígés-szerkezeti aspektus kategóriája a magyar nyelvben. Doktori értekezés. Szombathely.

KÁDÁR EDIT

Boda István Károly – Porkoláb Judit, Hipertext paradigma a szövegtanban és a stilsztikában

Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012. 233 lap

1. Nagy érdeklődéssel vettem kézbe BODA ISTVÁN KÁROLY – PORKOLÁB JUDIT legújabb könyvét. Először is a címmel harmonizáló, elegáns könyvborító fogott meg, amelyen „A hipertext paradigma a szövegtanban és a stilsztikában” címszalag filmfeliratszerűen ötlük a szemünkbe, mintegy kontrasztot képezve az újságcikk-kollázsokat és hipertext struktúrát ábrázoló sötét háttérrel. A könyv szintén szimbolikus rajzolatú hátsó borítóján a könyv bevezetéséből és a záró gondolataiból vett 1–1 idézetet olvashatunk, amelyeket akár a szerzők ars poeticájának is tekinthetünk.

Hagyománybontóan a könyvben nem találunk előszót, ami főképpen azért hagy hiányérzetet bennünk, mert félrevezető lehet egy kívülálló számára, aki a szövegnyelvészetben és stilsztikában nem/alig jártas, vagy éppen csak kíváncsiságból veszi kezébe a könyvet. Ugyanis a könyvet záró, a szerzőktől mindössze hét publikációt említő „Irodalom” (220–33) láttán nem gondolná az olvasó, hogy a magyar szövegstilsztika milyen jeles képviselőivel áll szemben. E hiányt pótlandó, kis visszatekintésre invitálok az olvasót.

Bátran kijelenthetjük, hogy a BODA ISTVÁN KÁROLY – PORKOLÁB JUDIT szerzőpáros legújabb kötete, amely a Debreceni Egyetemi Kiadó gondozásában a közelmúltban jelent meg „A hipertext paradigma a szövegtanban és a stilsztikában” címmel, egy páratlanul termékeny, ide s tova húsz éve folyó, fáradhatatlan kutatói munka eredményeként született. Állításunkat mi sem támasztja jobban alá, mint a korábbi tanulmánykötetekben megjelent publikációk dátum szerinti vizsgálata.

A 2001-ben megjelent „Számítógépes stilsztikai és szövegtani tanulmányok” című kötet az 1995–2001 közötti időszakban megjelent publikációkból állt össze, interaktív és/vagy hipertext módszerrel végzett 12 verselemzést és 1 prózai szöveg vizsgálatát tartalmazza.

Hasonlóképpen, a 2003-ban „A hipertext alkalmazása a szövegek értelmezésében” címen megjelent második tanulmánykötet az 1998 és 2003 között publikált, bibliai, egyéb prózai, és költői műveken végzett, többségükben hipertext elemzéseket fogja össze.

BODA ISTVÁN KÁROLY – PORKOLÁB JUDIT harmadik önálló munkája 2005-ben jelent meg az „Alakzatok hipertextuális szövegekben” címmel, mint a SZATHMÁRI ISTVÁN vezette